

วารสาร มจร

เพชรบุรีปริทรรศน์

JOURNAL OF MCU PHETCHABURI REVIEW

P-ISSN: 2773-9295 ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2564)

E-ISSN: Vol.4 No.1 (January - June 2021)

๐๓ วัตถุประสงค์

วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์ เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า และเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยสงฆ์ รวมถึงคณะสงฆ์ไทย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความเฉพาะภาษาไทย โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์ มีกำหนดออกเผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ (ราย 6 เดือน)*
 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม - มิถุนายน ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม - ธันวาคม

✎ เจ้าของ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี

65/1 หมู่ 6 ตำบลช่องสะแก อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี 76000

โทร.032-400-391 โทรสาร. 032-400-391 E-mail: phetchaburi@mcu.ac.th

✎ ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต, ศ., ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระเทพวัชรบัณฑิต, ศ., ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระวิสุทธีวรกิจ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี

✎ บรรณาธิการบริหาร

พระพิพิธพัชรโรดม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี

✎ หัวหน้ากองบรรณาธิการ

พระครูวัชรสุวรรณาทร,ดร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี

✎ กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร. บุญทัน ดอกไธสง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร. สุรพล สุยะพรหม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร. ภัทรพล ใจเย็น	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร. ศุภณัฐ ทรัพย์นาวิณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
รองศาสตราจารย์ ดร. รัตนะ ปัญญาภา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
รองศาสตราจารย์ ดร. สัตยญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เบลูจมาศ สุขสถิตย์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุษกร วัฒนบุตร	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วินัย ผลเจริญ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทักษฎา วรรณบวรเดช	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ยุทธนา ประณีต	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เสนาะ กลิ่นงาม	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศรชัย เย็นเปรม	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรวิทย์ นพแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

๐๓ ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

พระครูวิรุฬห์วัชรธรรม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี
พระสมุห์อาคม อาคมธีโร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี
นายอนุชา พละกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี
นายมะลิ ทิพย์ประจง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี

๐๓ ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระใบฎีกาสุชินนะ อนินชิต	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี
พระยุงยุทธ กตธูโร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี

พระวรพงษ์ ธมมวิไล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี

นางสาวอภิษฎา ฤกษ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี

นางสาวนิรวรรณ ทองมี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี

✎ ฝ่ายกฎหมาย

นายสมโภชน์รัฐ แก้วน่วม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี

✎ ออกแบบปก

นางสาวนันทิยา พวงไพโรจน์

นายเอกพจน์ มหิมา

✎ จัดรูปเล่ม

นายอนุชา พลทะกุล

✎ โรงพิมพ์

บริษัท เพชรภูมิการพิมพ์ จำกัด

ถนนเพชรเกษม ตำบลคลองกระแซง อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี 76000

โทรศัพท์: 032-425-310, Fax : 032-425-310 E-mail: petchpoom2561@gmail.com

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นฉบับที่ 1 ประจำปีพุทธศักราช 2564 เล่มนี้เป็นปีที่ 4 ของการปรับปรุงรูปแบบ และประเด็นหลัก เพื่อให้เป็นไปตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพวารสารในฐานข้อมูล TCI รองรับการประเมินจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index -TCI) และเพื่อให้คุณภาพของบทความเป็นไปตามเงื่อนไข และกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัย นักศึกษา คณาจารย์ ครูอาจารย์ ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

กองบรรณาธิการวารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์ ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์ จักมีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

พระพิพิธพิชโรตม

บรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการ	(ก)
บทบรรณาธิการ	(จ)
แนวทางการบริหารงานนิเทศภายในโรงเรียนในการจัดการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2	1
THE GUIDELINES FOR INTERNAL SUPERVISION ADMINISTRATION OF LEARNING MANAGEMENT FOR SCHOOLS UNDER PHAYAO PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2	
<i>วัลลภา สมฤทธิ์, สุวดี อุปปินใจ และประเวศ เวชชะ</i>	
การขยายสายพันธุ์วัวชนในชุมชน: กรณีศึกษา ชุมชนหนองเพ็งกรอ ตำบลเสือหึ่ง อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช	15
EXTENSION OF BULL FIGHTING BREEDS IN THE COMMUNITY: A CASE STUDY NONG PHENG KRO COMMUNITY SUEA HUENG SUB-DISTRICT CHIAN YAI DISTRICT NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE	
<i>วีรชน ชูเสือหึ่ง, จิตติมา ดำรงวัฒนะ, เตโช แชน้ำแก้ว และ อุดมศักดิ์ เตโชชัย</i>	
ดีเกร์ฮูลู: การสืบทอดวัฒนธรรมศิลปะการแสดง กรณีศึกษาชุมชนบ้านดงกู ตำบลบาเจาะ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส	29
DIKIR HULU: THE HERITAGE OF PERFORMING ARTS. CASE STUDY OF BAAN DOO KU COMMUNITY, BACHO SUB-DISTRICT, BACHO DISTRICT, NARATHIWAT PROVINCE	
<i>นุรไรชา วาและ, พงศ์ประสิทธิ์ อ่อนจันทร์, เมธิรา ไกรนที และจิตติมา ดำรงวัฒนะ</i>	
ภัยคุกคามรูปแบบใหม่ในจังหวัดเพชรบุรี	45
NON-TRADITIONAL THREATS IN PHETCHABURI	
<i>อนุชา พละกุล และ ดาวนภา เกตุทอง</i>	

สารบัญ (ต่อ)

แนวทางการพัฒนาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนอนุบาลแม่ฟ้าหลวงสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 59

THE GUIDELINES FOR PARTICIPATORY ADMINISTRATION OF ANUBAN MAE FAH LUANG SCHOOL UNDER CHIANG RAI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

ธนวรรธก์ โชติบุญ, ไพรง รัตน์ชวงค์ และ สุวดี อุปปีนใจ
คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

75

การขยายสายพันธุ์วัวชนในชุมชน: กรณีศึกษา ชุมชนหนองเพ็งกรอ
ตำบลเสื่อหิง อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช*
EXTENSION OF BULL FIGHTING BREEDS IN THE COMMUNITY: A CASE
STUDY NONG PHENG KRO COMMUNITY SUEA HUENG SUB-DISTRICT
CHIAN YAI DISTRICT NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

วีรชน ชูเสื่อหิง

Wirachon Chusuhaeng

จิตติมา ดำรงวัฒนะ

Jittima Damrongwattana

เดโช แชนน้ำแก้ว

Udomsak Dechochai

อุดมศักดิ์ เดโชชัย

Daycho Khaenamkaew

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand

E-mail: jittima_dam@nstru.acth

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา การขยายสายพันธุ์วัวชน สภาพปัญหาในการขยายสายพันธุ์วัวชน และแนวทางการส่งเสริมการขยายสายพันธุ์วัวชนในชุมชน กรณีศึกษา: ชุมชนหนองเพ็งกรอ ตำบลเสื่อหิง อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้ทำการขยายสายพันธุ์วัวชนในชุมชนหนองเพ็งกรอให้แก่ค่ายวัวชนในตำบลเสื่อหิง จำนวน 10 คน และผู้ให้ข้อมูลรอง คือ ผู้ที่ส่งเสริม และสนับสนุนการขยายสายพันธุ์วัวชนในชุมชน จำนวน 6 คน เก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์จากข้อเท็จจริงจากข้อมูลที่ได้มา ผลการวิจัยพบว่า 1) การขยายสายพันธุ์วัวชนในชุมชน มีขั้นตอนดังนี้ 1.1) การคัดเลือกสายพันธุ์วัวชน มีลักษณะเด่นจำเพาะตามตำราลักษณะวัวชนที่ดี 1.2) วิธีการขยายสายพันธุ์วัวชน มี 2 รูปแบบคือ ผสมแบบธรรมชาติ และรูปแบบผสมเทียม 1.3) การเลี้ยงวัวชน พบว่า มีขั้นตอนเริ่มตั้งแต่ นำวัวมาออกก้างกาย กินน้ำ อาบน้ำ นำวัวมาตากแดด ผีกแห้งดิน ตากน้ำค้างยามค่ำคืน และนอนกางมุ้ง เป็นต้น 2) สภาพปัญหาในการ

* Received 12 June 2021; Revised 28 June 2021; Accepted 29 June 2021

ขยายสายพันธุ์วัวชนในชุมชน พบว่ามีปัญหาหลายประการ ดังนี้ 2.1) สภาพปัญหาด้านความเชื่อ เช่น ลูกวัวที่มีลักษณะไม่ครบตามลักษณะที่ต้องการ 2.2) ปัญหาด้านการผสมพันธุ์ พบว่ามีการขยายพันธุ์วัวชนได้ยาก ต้องคัดคุณภาพของน้ำเชื้อ 3) แนวทางการส่งเสริมการขยายสายพันธุ์วัวชนในชุมชน พบว่า มีแนวทางการส่งเสริม 3.1) มีแนวทางการส่งเสริมอาชีพในชุมชน 3.2) มีแนวทางส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงวัวชน 3.3) มีแนวทางส่งเสริมขยายสายพันธุ์วัวชน 3.4) มีแนวทางการสืบทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น

คำสำคัญ: การขยายสายพันธุ์, วัวชน, ชุมชนหนองเพ็งกรอ

Abstract

The objectives of this research article were to Study the Expansion of cattle breeds Problems in breeding cattle and methods for promoting the breeding of butt bull breeds in the community: a case study: Nong Peng Kro community, Sua Hueng sub-district, Chian Yai district. Nakhon Si Thammarat Province Use a qualitative research methodology. The primary informants were ten people who propagated the buttocks in the Nong Peng Kro community for the Wua Chon camp in the Sue Hueng sub-district. The secondary informants were the promoters. And supporting the expansion of butt-cow breeds in the community for six people. Analyze the facts from the information obtained. The results of the research were as follows: 1) Expansion of butt-cow breeds in the community. The steps are as follows: 1.1) Selection of butt-cow breeds. There are specific characteristics according to the textbook of good butt cows. 1.2) There are two methods of propagating the buttock breed: natural hybridization. And artificial insemination patterns 1.3) Cow butt raising, it was found that the steps started from taking the cows to exercise, drinking water, bathing, bringing the cows to dry in the sun, practicing soil thrusting, and drying the night dew. And sleeping with mosquito nets, etc. 2) Problems in the expansion of the butt-cow species in the community It was found that there were several problems as follows: 2.1) Confidence problems such as calves that did not meet the desired characteristics 2.2) Breeding problems It was found that cattle breeding was complex. The quality of semen must be selected. 3) Approaches to promoting the expansion of butt-cow breeds in the community found that there were guidelines for promotion 3.1) there were guidelines for promoting occupations in the community 3.2) there were guidelines for promoting the breeding of weed breeders

3.3) there were guidelines to promote the expansion of 3.4) There is a way to pass on knowledge from generation to generation.

Keywords: Breeding, Fighting Bull, Nong Pheng Kro Community

บทนำ

การเลี้ยงวัวชนมีพื้นฐานเริ่มกันมานานตั้งแต่ครั้งสมัยตามพรลิงค์ เนื่องจากตอนเหนือของแหลมมลายูมีพื้นที่ราบชายฝั่งกว้างขวางมาก มีการเพาะปลูกทำนาซึ่งเป็นสังคมพื้นฐานที่สำคัญทุกหัวเมือง จึงนิยมเลี้ยงวัวไว้เพื่อการไถนาบ้าง ลากเกวียน และบรรทุกขนส่งบ้าง เพราะวัวเป็นสัตว์เลี้ยงพื้นบ้านที่เชื่อง สามารถฝึกหัดใช้งานได้ง่ายและไม่ดุร้าย การเลี้ยงวัวเพื่ออาศัยรีดนมมาใช้ดื่มกิน ใช้ทำอาหารนมเนย ใช้ทำพิธีทางศาสนา ไชวัวเอามาทำเป็นน้ำมันจุดไฟจองเปรียง และใช้ประโยชน์ทางอื่นได้เป็นอย่างดีอีกด้วย ส่วนการนำวัวมาชนต่อสู้กัน โดยปกติวัวหนุ่ม คือ วัวถึก หรือวัวเหลืองมักคึกคะนองจะมีการชนกันเป็นธรรมชาติ เพื่อแย่งกันเป็นจำฝูงแย่งตัวเมียกัน คนพื้นเมืองเห็นเป็นการกีฬาการเล่นสนุกเมื่อยามว่างจากฤดูทำนา จึงนัดหมายนำวัวมาชนกันและรับชมเพื่อความบันเทิงเป็นครั้งคราว การนัดชนวัวแรกเป็นการชนกันระหว่างหมู่บ้านต่อหมู่บ้าน สนามต่อสู้ก็เอาบริเวณกึ่งกลางระหว่างหมู่บ้าน เป็นอย่างเรือนันทนาการ เพื่อให้เกิดความสนุกสนานผ่อนคลายความตึงเครียด หลังจากเห็นดีเห็นงามจากการทำนาซึ่งเป็นงานหนักมาทั้งปี ต่อมาเมื่อมีคนชื่นชอบมากขึ้นจึงได้คิดปรับปรุงพัฒนาให้เป็นการกีฬาการเล่นสนุกประจำปีขึ้น ภายหลังได้เริ่มขยายวงกว้าง จึงกลายเป็นกีฬาประจำถิ่นที่สำคัญไป มีการพนันขันต่อเข้ามาเสริม (ปนัดดา ทองศรีจันทร์, 2557)

เมื่อชาวบ้านชาวเมืองต่างให้ความสนใจกันอย่างแพร่หลายไปทั่วทุกถิ่น จึงได้มีผู้คิดพัฒนารูปแบบกติกาการต่อสู้แข่งขันอย่างมีระบบรายละเอียดมากขึ้น จนเกิดเป็นศาสตร์ การคัดเลือก การเลี้ยงบำรุงพันธุ์ เกิดตำราการดูลักษณะโคกระบือ อันเป็นความรู้ที่ได้มาจากการสังเกต และประสบการณ์ โดยได้รับอิทธิพลดัดแปลงมาจากพวกพราหมณ์ชาวอินเดีย ลักษณะนิสัยชอบการต่อสู้กล้าได้กล้าเสีย สร้างสรรค์ประสบการณ์ชั้นเชิง และเพื่อความอยู่รอดของคนพื้นเมืองมีการสืบทอดกันมาแต่โบราณแล้ว เนื่องจากพวกอาณาจักรตามพรลิงค์ต้องต่อสู้รบเกี่ยวกับพวกอาณาจักรศรีวิชัยอยู่เสมอ อีกทั้งสภาพสังคมแบบเกษตรกรรม เลี้ยงสัตว์ และอิทธิพลสิ่งแวดล้อมช่วยชักจูงส่งเสริมให้เกิดเป็นบูรณาการทางวัฒนธรรมขึ้นด้วย จากพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรม และการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ฉบับแรกของไทยมีสาระสำคัญเพื่อคุ้มครองสัตว์มิให้ถูกทารุณกรรม และเจ้าของจะต้องจัดสวัสดิภาพให้สัตว์มีความเป็นอยู่ที่เหมาะสมกับสภาวะของสัตว์แต่ละชนิด ในการเลี้ยงวัวชนนั้นเจ้าของวัวชนจะคอยพุ่มพักวัวชนเสมือนคนในครอบครัว (พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์, 2557) คือส่วนหนึ่งที่ทำให้การเลี้ยงวัวชนพื้นบ้านอยู่คู่กับคนภาคใต้มาอย่าง

ยาวนานเป็นวิถีภูมิปัญญา และเป็นอัตลักษณ์ของชาวปักษ์ใต้ การเลี้ยงวัวชนในภาคใต้มีการเลี้ยงวัวกันมายาวนาน แต่เพิ่งจะมาเป็นที่นิยมมากขึ้นในปัจจุบันทั้งในพื้นที่ภาคใต้ และแพร่กระจายไปยังภูมิภาคอื่น ๆ ด้วย ซึ่งจะเห็นได้จากจำนวนสนามวัวชนที่มีเกือบทุกจังหวัดในภาคใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดพัทลุง (ปนัดดา ทองศรีจันทร์, 2557)

จังหวัดนครศรีธรรมราช การชนวัวถือเป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้อย่างหนึ่ง และเป็นกีฬาท้องถิ่นอันสืบทอดมาเป็นเวลานานของจังหวัดนครศรีธรรมราช มีวิธีการอย่างละเอียดและมีขั้นตอน ตั้งแต่การคัดเลือกโคตัวผู้พันธุ์ดี ลักษณะดี สายเลือดดี การเลี้ยงวัวชน คือวัวชนเชื้อสายพันธุ์ ต้องดูความเป็นมาของพ่อ แม่ วัวชนด้วย แต่ให้ตีถ้าวัวชนตีไปทางเชื้อสายแม่จะดีที่สุด เพื่อเลี้ยงและฝึกฝนอย่างใกล้ชิด การชนโค จะจัดให้มีขึ้นทุกสัปดาห์โดยหมุนเวียนกันไปตามอำเภอต่าง ๆ ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากตัวจังหวัดมากนัก ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอปากพะนัง อำเภอฉวาง และอำเภอทุ่งสง มีลักษณะพื้นที่ภายในชุมชนเป็นพื้นที่ที่มีภูเขาล้อมรอบ มีต้นไม้และหญ้านิตต่าง ๆ ที่ถือว่าสมบูรณ์มากเหมาะแก่การทำเกษตร และเลี้ยงสัตว์คนในพื้นที่ส่วนใหญ่จึงมีอาชีพทำสวนยางพารา และเลี้ยงวัวชนกันเป็นส่วนใหญ่ การเลี้ยงวัวชนได้ต้องมีความรู้ และความรักในตัวของวัวชนรวมถึงต้องชื่นชอบในศิลปะการชนวัวได้ต้องอาศัยความชำนาญหรือสืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น ทั้งในเรื่องวิธีการเลี้ยงหรือความเชื่อในเรื่องสิ่งลี้ลับหรือไสยศาสตร์วัวชนสัตว์ที่เป็นทั้งกีฬา และความบันเทิงของชาวปักษ์ใต้ในวันว่าง วัวชนเป็นหนึ่งในสัตว์สายพันธุ์นักสู้แห่งภาคใต้ วัวชนเป็นหนึ่งในอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนของชาวภาคใต้แต่ครั้งดั้งเดิม แสดงถึงนิสัยความเป็นคนปักษ์ใต้ที่แท้จริง ศิลปะการต่อสู้เฉพาะของวัวชนทำให้หลายคนชื่นชอบ และหันมาเลี้ยงวัวชน กีฬาวัวชนในภาคใต้โดยเฉพาะที่นครศรีธรรมราชกำลังได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง (อาคม เดชทองคำ, 2543); (เจริญ จันทลักษณ์ และผกาพรรณ สุกุลมัน, 2543)

สำหรับชุมชนหนองเพ็งกรอ ตำบลเสื่อหึ่ง อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการเลี้ยงวัวชนมีการเลี้ยงกันมานาน แต่เพิ่งจะมาเป็นที่นิยมมากขึ้นในปัจจุบัน ทั้งในพื้นที่ภาคใต้และแพร่กระจายไปยังภูมิภาคอื่นด้วย ซึ่งจะเห็นได้จากจำนวนสนามวัวชนที่มีเกือบทุกจังหวัดในภาคใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนหนองเพ็งกรอ การเลี้ยงวัวชน วิถีชีวิตของคนเลี้ยงวัวชนในชุมชนหนองเพ็งกรอ จะต้องอยู่กับ กล้วย กล้วยน้ำว้า และดูแลสุขภาพ เสมือนหนึ่งว่าเป็นบุคคลในครอบครัว บ่อยครั้งที่วัวได้รับการเลี้ยงดูดีกว่าบุคคลในครอบครัว ทั้งลูกและเมียต่างก็ยอมรับสภาพดังกล่าว เพราะพวกเขาต่างถือว่าวัวก็คือ “หุ้นส่วนชีวิต” ของเขาด้วยเช่นกัน วัวชนในปัจจุบัน มีการพัฒนามากเมื่อเทียบกับในอดีต เจ้าของวัวชนหันมาให้ความสำคัญการดูแลสุขภาพวัวชนมากขึ้น เนื่องจากมีผลต่อการได้เปรียบในการแข่งขัน หากวัวชนมีสุขภาพที่ดีจะมีความแข็งแรง และสามารถต่อสู้กับคู่ต่อสู้ได้ ดังนั้นในการดูแลรักษาและการด้านสัตว์แพทย์จึงมีความสำคัญ และมีบทบาทมากยิ่งขึ้นในวงการวัวชนในภาคใต้ และยังเป็นการช่วยการ

พัฒนาความรู้ และการศึกษาวิจัยทางด้านวัชชนในภาคใต้ให้มีมากขึ้นในอนาคตข้างหน้าการเลี้ยงวัชชน ต้องใช้เวลาและความอดทน โดยในการเลี้ยงวัชชนนั้นเป็นภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา เริ่มตั้งแต่การคัดเลือกวัชชนก็คือ การคัดเลือกปรับปรุงพันธุ์วัชเนื้ออย่างดี วัชชนไม่ต้องการบั้นท้ายใหญ่เหมือนวัวเนื้อ ต้องการตะโพกเรียวยาวเล็กเหมือนสิงโต เพื่อความคล่องตัวในการขับเคลื่อนเวลาชน แต่ต้องการคร่อมอกใหญ่ เพราะเวลาชนต้องการแรงกดดันคู่ต่อสู้บริเวณสองขาหน้าเป็นหลัก ซึ่งในชุมชนหนองเพ็ญกรอ วัชชนทุกตัวจะต้องตื่นตั้งแต่ตี 5 เพื่อกินหญ้า แล้วพาไปเดินวิ่งออกกำลังกาย รวมทั้งฝึกเดินวง เดินขึ้นเนิน และแหงดิน เพื่อเพิ่มความฟิตให้มากที่สุด แล้วกลับมากินหญ้า อาบน้ำ และเช็ดตัว จากนั้นในช่วงบ่ายก็ต้องพาไปเดินวิ่งออกกำลังกายอีกรอบ ก่อนพามาพักกินหญ้า อาบน้ำ และนอนพักยาวถึงเช้ามืด ซึ่งบางวันก็จะมี การให้อาหารเสริม นวดตัว และทำความสะอาดตามจุดต่าง ๆ เพิ่มเป็นพิเศษ เพื่อให้วัชชนมีความสมบูรณ์มากที่สุด (ศศิธร บุญคงแก้ว, 2561) ทั้งนี้ด้วยการขั้นตอนที่มากมาย และการดูแลที่แสนพิถีพิถัน สำหรับวัชชนโดยทั่วไปเมื่อถึงวัยเจาะจุมูก หรืออายุเกือบ 1 ปี จะมีมูลค่าประมาณตัวละ 1 - 2 หมื่นบาท ขึ้นอยู่กับคุณภาพของสายพันธุ์ กระทั่งอายุราว 5 ปี ก็เริ่มจะนำไปประลองกำลังตามสถานที่ต่าง ๆ ได้แล้ว และบางตัวที่มีความแข็งแรงสมบูรณ์สูง อาจชนได้ถึงอายุ 15 ปี ซึ่งแต่ละปีจะชนได้ประมาณ 3 ครั้ง ขึ้นอยู่กับบาดแผลจากการลงกรำศึกในแต่ละครั้งว่ารุนแรงมากน้อยแค่ไหน อย่างไรก็ตามวัชชนตัวที่เก่ง ๆ ยังสามารถสร้างรายได้ให้เจ้าของเพิ่มอีกทางหนึ่ง ด้วยการรับจ้างผสมพันธุ์ หรือรีดน้ำเชื้อ ซึ่งกำลังเป็นที่ต้องการสูงเช่นกัน ซึ่งการเลี้ยงวัชชนให้มีความสมบูรณ์แข็งแรงนั้นขึ้นอยู่กับผู้เลี้ยงแต่ละคน (รงค์ บุญสวยขวัญ, 2559)

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจเกี่ยวกับเรื่อง กระบวนการอนุรักษ์ขยายสายพันธุ์วัชชนในชุมชน กรณีศึกษา: ชุมชนหนองเพ็ญกรอ ตำบลเสื่อหึ่ง อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อทราบสภาพปัญหาในการกระบวนการอนุรักษ์ขยายสายพันธุ์วัชชนในชุมชนและแนวทางส่งเสริมการกระบวนการอนุรักษ์ขยายสายพันธุ์วัชชนในชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการขยายสายพันธุ์วัชชนในชุมชน กรณีศึกษา: ชุมชนหนองเพ็ญกรอ ตำบลเสื่อหึ่ง อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการขยายสายพันธุ์วัชชนในชุมชน กรณีศึกษา: ชุมชนหนองเพ็ญกรอ ตำบลเสื่อหึ่ง อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช
3. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการขยายสายพันธุ์วัชชนในชุมชน กรณีศึกษา: ชุมชนหนองเพ็ญกรอ ตำบลเสื่อหึ่ง อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่อง การขยายสายพันธุ์วัวชนในชุมชน กรณีศึกษา: ชุมชนหนองเพ็งกรอ ตำบลเสื่อหิง อำเภอเข็ญใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้ทำการขยายสายพันธุ์วัวชนในชุมชนหนองเพ็งกรอ ให้แก่ค้ายัวชนในตำบลเสื่อหิง อำเภอเข็ญใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 10 คน

1.2 ผู้ให้ข้อมูลรอง คือ ผู้ที่ส่งเสริม และสนับสนุนการขยายสายพันธุ์วัวชนในชุมชน ชุมชนหนองเพ็งกรอ ตำบลเสื่อหิง อำเภอเข็ญใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 6 คน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5, นายกองค้การบริหารส่วนตำบลเสื่อหิง, เจ้าของพ่อพันธุ์วัวชน, เกษตรกรแปลงหญ้าวัว, เจ้าของร้านขายของเกี่ยวกับวัวชน และเจ้าของค้ายัวชน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

2.1 เครื่องบันทึกภาพ เป็นการใช้อุปกรณ์ถ่ายภาพเพื่อถ่ายภาพเป็นหลักฐานในการวิจัย เพราะขนาดสัมภาษณ์อาจจะต้องใช้อุปกรณ์ถ่ายภาพในการเก็บภาพเพื่อนำมาใช้ในการวิจัย

2.2 การสังเกต เป็นแบบที่ใช้ในการสังเกตในขณะที่สัมภาษณ์ หรือเพื่อสังเกตการณ์ ตอบคำถามของผู้ถูกสัมภาษณ์ว่าตอบตรงประเด็น และตามข้อเท็จจริงที่เป็นการสังเกตกำหนดแนวทาง โดยการใช้สายตา

2.3 แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบที่ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามไว้เพื่อต้องการเก็บบันทึกข้อมูลในการวิจัยพร้อมทั้งรวบรวมข้อมูลได้มากที่สุด และตรงประเด็นมากที่สุด

2.4 เครื่องบันทึกเสียง เป็นการบันทึกเสียงตอนสัมภาษณ์ เนื่องจากบางครั้งการบันทึกระหว่างสัมภาษณ์ไม่ทัน ก็ยังมีเครื่องบันทึกเสียงเป็นเครื่องสำรองข้อมูลได้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 สำรวจพื้นที่ในชุมชนเพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นก่อน หลังจากนั้นจึงไปสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของการขยายสายพันธุ์วัวชนในชุมชน

3.2 สร้างความสัมพันธ์ และแนะนำตัวเบื้องต้น เพื่อนำไปสู่การปรับตัวเบื้องต้นให้เข้ากับการขยายสายพันธุ์วัวชนในชุมชนพร้อมทั้งสอบถามข้อมูลเบื้องต้น ทั้งวิธีการเลี้ยง ปัญหาและทุกอย่างที่เกี่ยวกับสายพันธุ์วัวชน

3.3 ประสานงานโดยใช้คนในพื้นที่เก็บข้อมูลรายละเอียดแบบเจาะจงโดยนัดวัน เวลา และสถานที่ จากนั้นผู้วิจัยได้เก็บข้อมูล และรายละเอียดแต่ละประเด็นโดยพบปะพูดคุยกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พร้อมถ่ายภาพประกอบ

3.4 รวบรวมวิเคราะห์ และสรุปผล หากปรากฏว่าขาดรายละเอียดข้อมูลส่วนใดก็ไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เพื่อหาข้อเท็จจริงกับข้อมูลที่ได้อามา เพื่อนำข้อมูลที่เป็นความจริงนั้น โดยการวิเคราะห์เนื้อหา ตามประเด็นสัมภาษณ์ แล้วนำเสนอในรูปแบบความเรียง เพื่อไปทำรายงานสารนิพนธ์เพื่อใช้ประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าข้อมูล

ผลการวิจัย

1. การขยายสายพันธุ์วัวชนในชุมชน กรณีศึกษา: ชุมชนหนองเพ็งกรอ ตำบลเสือหิ่ง อำเภอยะใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.1 การคัดเลือกสายพันธุ์วัวชน วิธีการเลือกสายพันธุ์ที่สำคัญคือ วัวที่นำมาเป็นวัวชนจะต้องเป็นพันธุ์ไทยเฉพาะ ซึ่งเจ้าของจะเป็นผู้ดำเนินการผสมพันธุ์วัว หลังจากนั้นจะคัดเลือกวัวลูกคอกที่มีลักษณะดีเพื่อนำมาเป็นวัวชน มีอายุได้ราว 4 - 6 ปี โดยจัดว่าอยู่ในวัยหนุ่มถึกเต็มที่เหมาะสมที่จะนำมาชนวัวที่จะถูกคัดเลือกให้เป็นวัวชนได้นั้นจะต้องมีลักษณะจำเพาะที่แตกต่างไป จากวัวทั่วไปมีจะต้องมีลักษณะเด่นจำเพาะบางประการ เช่น รูปหน้า หู ตา หาง ลึงค์ ลูกอ้นทะและขนที่ปลายอวัยวะเพศ วัวชนสายพันธุ์ดีต้องลักษณะทั่ว ๆ ไป จะต้องมีการรูปร่างประเปรียว ช่วงตัวยาว ท้องกว้าง ลำตัวค่อนข้างหนา หลังหนาแบน คอสั้นหนาใหญ่ ช่วงขาสั้นและลำสั้น คิ้วหนา ตาเล็ก สีตาดำ ใบหูเล็ก โหนกสูงใหญ่ มีขวัญที่ได้โหนกและกลางหลังเยื้องไปทางด้านหน้าเหนียงคอ หย่อนยาน บางตัวหย่อนยานมากเวลาก็มลงกินหญ้าจะจดพื้นดินก็มี แต่บางพันธุ์ นิยมเหนียงคอสั้น เขาแข็งแรง ปลายเขาแหลมโค้ง โคนเขาทั้งสองใหญ่หางเรียวยาวจดพื้นดิน โคนหางใหญ่ปลายหางเป็นพู่ดูสวยงามมาก ลูกอ้นทะเล็ก ขนสั้นละเอียดเป็นมัน แต่ที่หน้ามีขนยาว เวลาเคี้ยวเอื้องน้ำลายเป็นฟอง และกีบเท้าชิด เป็นต้น

1.2 วิธีการขยายสายพันธุ์วัวชน

1.2.1 การผสมพันธุ์เองตามธรรมชาติ โดยใช้พ่อพันธุ์วัวชนที่ไม่สามารถชนได้แล้ว แต่มีประวัติในการชนชนะมาตลอด มีลักษณะดีตามสายพันธุ์ โดยปล่อยให้พ่อพันธุ์วัวชนผสมกันเองในฝูง เมื่อตัวเมียเกิดการเป็นสัด จึงให้ตัวผู้เข้ามาผสมพันธุ์ ไม่ให้วัวตัวอื่นเข้ารบกวนเพื่อให้สามารถผสมพันธุ์ได้อย่างสมบูรณ์ แต่ถ้าหากว่าตัวเมียเป็นสัดพร้อมกันหลาย ๆ ตัว ต้องคอยกันไม่ให้ตัวเมียตัวอื่น ๆ มาขัดขวาง และต้องให้ตัวผู้ได้พักบ้าง หากต้องผสมพันธุ์กับตัวเมียหลาย ๆ ตัว

1.2.2 การผสมเทียม เมื่อวัวเป็นสัด หรือพร้อมที่จะผสมพันธุ์ ก็จะต้องติดต่อให้เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์มาช่วยในการผสมเทียม โดยให้วัวพ่อแม่พันธุ์ ได้มาเทียบเคียงกันในคอกกันแยกแต่ละตัว แล้วเจ้าหน้าที่จะทำการเก็บน้ำเชื้อของพ่อพันธุ์วัวชน เมื่อได้นำเชื้อแล้วก็

จะเก็บไว้ในถังเก็บเชื้อ แล้วเจ้าหน้าที่ก็จะทำความสะอาดอวัยวะเพศของตัวเมีย แล้วทำการฉีดน้ำเชื้อเข้าไป

1.3 การเลี้ยงวัวชน ขั้นตอนในการเลี้ยง คือ จะนำวัวออกมาออกกำลังภายในตอนเช้า ระยะทางประมาณ 6 - 7 กิโลเมตร แล้วนำวัวมาพักให้หายเหนื่อย ในที่ร่มประมาณครึ่งชั่วโมง แล้วให้วัวกินน้ำป้อนน้ำ แลนำมาอาบน้ำให้สะอาด เพื่อทำความสะอาด และทำให้วัวชนสบายตัว เช็ดตัวให้แห้งแล้วนำวัวมาตากแดด เพื่อให้ร่างกายทนต่อแดด และแข็งแรง และจะมีการให้อาหารหญ้า ประมาณ 10 กำมือ โดยจะมีการจัดเตรียมหรือว่าตัดหญ้าไว้ให้วัว และประมาณตอนเที่ยงตรงให้หญ้าวัวอีก 10 กำมือ และตากแดดจนถึงเวลา 15.00 น. นำวัวมาพักในที่ร่ม รอให้ร่างกายคลายร้อนแล้วให้น้ำ ให้กินหญ้าอีก 10 กำมือ โดยเวลา 16.00 น. จะมีการนำผ้าที่เปียกน้ำเช็ดตัววัว เพื่อให้คลายร้อน และนำวัวเดิน พาวัวไปแทงดิน เพื่อสร้างกล้ามเนื้อและไม่ให้วัวเครียด หรือว่าผ่อนคลาย และนำวัวมาที่คอกแล้วอาบน้ำทำความสะอาดร่างกายวัว เช็ดตัวก่อนไฟเพื่อให้ความอบอุ่น แล้วให้กินน้ำกินหญ้า โดยได้รับน้ำค้างธรรมชาติ (คือการตักน้ำค้าง) และนำวัวเข้าที่พักผ่อน ทำแบบนี้ทุก ๆ วัน จนวันเริ่มมีความแข็งแรง ก็นำวัวไปซ้อมวางโดยจะมีการพันเขาวัวเพื่อไม่ให้วัวบาดเจ็บ ดูเพลงชน ความอดทน จนแข็งแรงพร้อมชน

2. สภาพปัญหาในการขยายสายพันธุ์วัวชนในชุมชน กรณีศึกษา: ชุมชนหนองเพ็งกรอ ตำบลเสื่อหิง อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

2.1 สภาพปัญหาด้านความเชื่อ ปัญหาด้านความเชื่อในการขยายสายพันธุ์วัวชน พบว่า ผู้เลี้ยงวัวชนจะมีความเชื่อว่า ลูกที่มีลักษณะไม่ครบตามลักษณะที่ต้องการ มีความเชื่อเกี่ยวกับลักษณะขวัญของวัวชน ที่ปรากฏอยู่ตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ซึ่งมีทั้งขวัญดี และขวัญร้าย ขวัญร้ายไม่นิยมนำมาเลี้ยง หรือนำมาเป็นวัวชน เช่น ขวัญสุณสมุทอยู่บริเวณบนและตรงกับจมูก ขวัญทูลเพลิงอยู่บริเวณใต้ตา ขวัญที่กั้นทั้งสองข้าง ขวัญที่อยู่ต่ำกว่าบริเวณหน้าหัว และบริเวณหน้าพุงทั้งสองข้าง ซึ่งขวัญเหล่านี้จะถือว่าเป็นขวัญร้าย ลูกของวัวชนที่มีสีของวัวที่มีลักษณะเป็นอ้อมงคล หรือเป็นวัวที่ให้โทษ ได้แก่ วัวที่มีสีดำล้นแดง หรือสีตัวแดงแต่ล้นดำ หรือวัวสีขาว แต่ล้นดำ เชื่อว่าถ้าเลี้ยงไว้จะทำให้เสียทรัพย์และหายนะได้ วัวที่มีสีแดงแต่จะมีรอยต่างทั้งตัวที่หางเป็นดอก เชื่อว่าจะให้โทษนานาประการ วัวสีลายเหมือนลายเสือ และมีรอยต่างทั้งตัวเชื่อว่าร้ายนัก และเป็นอ้อมงคลยิ่งกว่าวัวอื่น ๆ ห้ามเลี้ยงไว้เด็ดขาด

2.2 ปัญหาด้านการผสมไม่ติด ปัญหาการผสมไม่ติดส่วนมากจะเกิดจากเชื้ออสุจิที่ใช้ผสมมีปัญหา หากใช้การผสมเทียมอาจเกิดจากคุณภาพน้ำเชื้อไม่ดี หรือหากใช้พ่อโคผสมตามธรรมชาติ ควรพิจารณาถึงสุขภาพของพ่อโค และควรได้รับการตรวจน้ำเชื้อ ไข่ไม่ตกในโคบางตัวอาจพบปัญหานี้ทั้ง ๆ ที่แสดงอาการเป็นสัดตามปกติ จึงทำให้ผสมไม่ติด มีความผิดปกติของอวัยวะสืบพันธุ์ แมโคที่อายุมาก ความเครียด อาจเกิดจากความร้อน อาหาร โคที่

ขาดสารอาหารทำให้คุณภาพน้ำเชื้อไม่ดี เป็นสัตว์ไม่ตรงรอบ และระบบสืบพันธุ์ผิดปกติ ปัญหาการผสมไม่ติดอาจทำให้เสียเวลา

3. แนวทางการส่งเสริมการขยายสายพันธุ์วัวชนในชุมชน กรณีศึกษา: ชุมชนหนองเพ็งกรอ ตำบลเสือหึง อำเภอเข็รใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

3.1 แนวทางการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน แนวทางส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนพบว่า การขยายพันธุ์วัวชนในชุมชนทำให้เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น เนื่องจากสร้างอาชีพหลาย ๆ อย่างให้กับคนที่ว่างงานในชุมชน การขยายสายพันธุ์วัวชนของในชุมชนบ้านหนองเพ็งกรอทำให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น มีการสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านในหลายส่วนด้วย เช่น ผู้ที่ปลูกหญ้าเลี้ยงวัวขาย ชาวบ้านที่รับจ้างเลี้ยงวัว ร้านขายอุปกรณ์เกี่ยวกับวัวชน

3.2 แนวทางการส่งเสริมกลุ่มอาชีพ ควรมีการจัดตั้งเป็นกลุ่มอาชีพผู้ขยายสายพันธุ์วัวชนในชุมชน เพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มอาชีพ และเพื่อได้รับการสนับสนุน และส่งเสริมให้กับกลุ่ม มีการอบรมความรู้เกี่ยวกับการขยายพันธุ์วัวชน การผสมเทียม เป็นต้น เพื่อเป็นสนับสนุนอาชีพอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับอาชีพนี้ เช่น กลุ่มผู้ปลูกหญ้าเลี้ยงวัว กลุ่มทำสินค้าเกี่ยวกับวัวชน ร้านขายสินค้าเกี่ยวกับวัวชน

3.3 แนวทางการส่งเสริมสายพันธุ์วัวชน ควรรักษาสายพันธุ์วัวชนแท้ ๆ ของพื้นที่ไว้ เพื่อขยายพันธุ์ไปโดยไม่มีการสายพันธุ์อื่นผสม อยากรให้เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์มาช่วยพัฒนาสายพันธุ์ โดยการผสมเทียม หรือการใช้พ่อพันธุ์ในการผสม ควรมีการเก็บน้ำเชื้อของวัวชนที่มีสายเลือดนักสู้ ชนะการชนในทุกๆ สนาม ควรมีการพัฒนาสายพันธุ์วัวชนเพื่อให้ได้สายพันธุ์ที่มีความอดทน รูปร่างโครงสร้างตรงตามตำรา ควรส่งเสริมกีฬาวัวชนเพื่อใช้เป็นกลยุทธ์ในการอนุรักษ์สายพันธุ์วัวชน ควรมีการศึกษาสำรวจพันธุ์ สายพันธุ์วัวพื้นเมือง ในภูมิภาคต่าง ๆ และนำมาจัดสร้างฝูงพันธุ์วัวชนให้ชัดเจน หรืออาจส่งเสริมการผสมระหว่างสายพันธุ์ในภูมิภาคอื่น ๆ เพื่อให้ได้ลักษณะเด่น ๆ ของแต่ละพันธุ์มาอยู่ร่วมกัน

3.4 แนวทางการสืบทอดองค์ความรู้การผสมพันธุ์วัวชน ควรมีการจัดตั้งเป็นแหล่งการเรียนรู้ เป็นศูนย์การเรียนรู้และขยายสายพันธุ์วัวชน เพื่อแนวทางในการสืบสานสืบทอดการอนุรักษ์การเลี้ยงวัวชนอย่างเป็นรูปธรรมนั้น จำเป็นต้องมีการจัดแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาของการเลี้ยงวัวชน โดยการนำความรู้ที่มีมาเผยแพร่และบูรณาการให้เข้ากับกิจกรรมนันทนาการ เปิดให้ประชาชนได้เข้ามาเยี่ยมชมศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการเลี้ยงวัวชน ศูนย์เรียนรู้สามารถจัดทำเป็นแหล่งท่องเที่ยว แหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับวัวชนให้ผู้ที่สนใจได้ด้วย เป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนอีกทางหนึ่งด้วย การร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ปศุสัตว์ เพื่อขยายพันธุ์ให้คงอยู่โดยให้ปศุสัตว์ช่วยในการผสมพันธุ์โคพื้นเมือง เพื่อให้ได้สายพันธุ์ที่ดีที่สุด ควรมีการเก็บน้ำเชื้อของวัวชนที่มีสายเลือดนักสู้ ชนะการชนในทุก ๆ สนาม ควรมีการพัฒนาสายพันธุ์วัวชนเพื่อให้ได้สายพันธุ์ที่มีความอดทน รูปร่างโครงสร้างตรงตามตำรา ควรส่งเสริมกีฬาวัวชนเพื่อใช้

เป็นกลยุทธ์ในการอนุรักษ์สายพันธุ์วัวชน ควรส่งเสริมการอนุรักษ์ และให้ความสำคัญต่อสายพันธุ์วัวพื้นเมืองแท้ ควรมีการศึกษาสำรวจพันธุ์ สายพันธุ์วัวพื้นเมือง ในภูมิภาคต่าง ๆ และนำมาจัดสร้างฝูงพันธุ์วัวชนให้ชัดเจน หรืออาจส่งเสริมการผสมระหว่างสายพันธุ์ในภูมิภาคอื่น ๆ เพื่อให้ได้ลักษณะเด่น ๆ ของแต่ละพันธุ์มาอยู่รวมกัน

อภิปรายผลการวิจัย

1. การขยายสายพันธุ์วัวชนในชุมชน กรณีศึกษา : ชุมชนหนองเพ็งกรอ ตำบลเสื่อหิง อำเภอลำดวน จังหวัดนครราชสีมา 1) การคัดเลือกสายพันธุ์วัวชน การเลือกสายพันธุ์เป็นสิ่งที่สำคัญมาก คือ วัวที่นำมาเป็นวัวชนจะต้องเป็นพันธุ์ไทยเฉพาะ และจะคัดเลือกวัวลูกคอกที่มีลักษณะดี เป็นวัววัยหนุ่ม ที่จะนำมาเป็นวัวชน มีลักษณะเด่นจำเพาะบางประการ เช่น รูปหน้า หู ตา หาง ลีงค์ ลูกอ้นทะและขนที่ปลายอวัยวะเพศ จะต้องมีการรูปร่างประเปรียว ช่วงตัวยาว ท้องกว้าง ลำตัวค่อนข้างหนา หลังหนาแบน คอสั้นหนาใหญ่ ช่วงขาสั้นและลำสัน คิ้วหนา ตาเล็ก สีตาดำ ใบหูเล็ก โหนกสูงใหญ่ มีขวัญที่โตโหนกและกลางหลังเฉียงไปทางด้านหน้าเหนียงคอ หย่อนยาน ซึ่ง รูปลักษณะของวัวดี จะต้องมียู หู ตาเล็ก หางร่วง หมอยดก คิ้วหนา หน้าสันเขาใหญ่ ลูกไซ้ซ้อนไปข้างหน้า โดยเฉพาะจะต้องมีคร่อมอกใหญ่ บั้นท้ายเรียวยาว คล้ายสิงโต (สมกมล ศรีสมโภชน์, 2556) 2) วิธีการขยายสายพันธุ์วัวชน มี 2 ลักษณะ คือ 2.1) การผสมพันธุ์เองตามธรรมชาติ โดยใช้พ่อพันธุ์วัวชนที่ไม่สามารถชนได้แล้ว แต่มีประวัติในการชนชนะมาตลอด 2.2) การผสมเทียม เมื่อวัวเป็นสัด หรือพร้อมที่จะผสมพันธุ์ ก็จะติดต่อให้เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์มาช่วยในการผสมเทียม โดยให้วัวพ่อแม่พันธุ์ ใช้น้ำเชื้อของพ่อพันธุ์วัวชน แล้วทำการฉีดน้ำเชื้อเข้าไปผสมพันธุ์เทียม ในส่วนวัวพื้นเมืองเพศเมียเป็นส่วนสำคัญอย่างมากในการขยายพันธุ์ เพื่อใช้ในการผลิตลูกวัวชน และยังสามารถส่งถ่ายลักษณะรูปร่างลักษณะที่ดีไปยังลูกวัวได้ด้วย (มงคล เตชะกำพุ และสุพิชฌาย์ แก้วมา, 2560) 3) การเลี้ยงวัวชน ขั้นตอนในการเลี้ยงคือ จะต้องนำวัวออกมาออกกำลังกายในตอนเช้า และนำวัวมาพักในที่ร่ม ให้น้ำ และนำมาอาบน้ำให้สะอาด เพื่อทำความสะอาด และทำให้วัวชนสบายตัว เช็ดตัวให้แห้งแล้วนำวัวมาตากแดด เพื่อให้ร่างกายทนต่อแดด และแข็งแรง และจะมีการให้อาหารหญ้า และนำวัวเดิน พาวัวไปแทงดิน เพื่อสร้างกล้ามเนื้อ และไม่ให้อ้วนเกินไป หรือว่าอ่อนเกินไป และนำวัวมาที่คอกแล้วอาบน้ำทำความสะอาดร่างกายวัว เช็ดตัวก่อนไฟเพื่อให้ความอบอุ่น แล้วให้กินน้ำกินหญ้า โดยได้รับน้ำค้ำจุนธรรมชาติ และนำวัวเข้าที่พักผ่อน ทำแบบนี้ทุก ๆ วัน จนวันเริ่มมีความแข็งแรง ก็นำวัวไปซ้อมวางโดยจะมีการพันเขาไว้เพื่อไม่ให้วัวบาดเจ็บ ดูเพลงชน น้ำอด น้ำทน จนแข็งแรงพร้อมชน ในการปรนเปรอวัวชนนั้น มีการพาเดิน “ตากแดด” เข้าเย็น พัดลมอย่างเข้มข้นและต่อเนื่อง บำรุงด้วยอาหารอย่างดี อยู่กินหลับนอน ชนิดที่เรียกว่า “ยุ่งไม่ให้น้ำไม่ให้ออม” และบ่อยครั้งที่มีการนำเอาวิธีการทางไสยศาสตร์มาช่วย “สร้างขวัญ” ให้ฝ่ายตน และ “ข่ม

ขวัญ” ฝ่ายตรงข้าม วิธีชีวิตของคนเลี้ยงวัวชน จะต้องอยู่ กิน หลับนอนกับวัว เสมือนหนึ่งว่าเป็นบุคคลในครอบครัว (สมกมล ศรีสมโภชน์, 2556)

2. สภาพปัญหาในการขยายสายพันธุ์วัวชนในชุมชน กรณีศึกษา : ชุมชนหนองเพ็งกรอ ตำบลเสื่อหึ่ง อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช 1) สภาพปัญหาด้านความเชื่อ พบว่า ลูกวัวชนที่มีลักษณะไม่ครบตามลักษณะ และมีความเชื่อเกี่ยวกับลักษณะขวัญของวัวชน ที่ปรากฏอยู่ตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ซึ่งมีทั้งขวัญดี และขวัญร้าย ขวัญร้ายไม่นิยมนำมาเลี้ยงเป็นวัวชน วัวที่มีสีและลายไม่ถูกต้องตามลักษณะ จะเป็นอับมงคลห้ามเลี้ยงไว้เด็ดขาด 2) ปัญหาด้านการผสมไม่ติด เกิดจากเชื้ออสุจิที่ใช้ผสมมีปัญหา หากใช้การผสมเทียมอาจเกิดจากคุณภาพน้ำเชื้อไม่ดี หรือหากใช้พ่อโคผสมตามธรรมชาติ ควรพิจารณาถึงสุขภาพของพ่อโค และควรได้รับการตรวจน้ำเชื้อ จึงทำให้ผสมไม่ติด มีความผิดปกติของอวัยวะสืบพันธุ์ ความเครียด อาจเกิดจากความร้อน และระบบสืบพันธุ์ผิดปกติ ปัญหาการผสมไม่ติดอาจทำให้เสียเวลาได้ ตามการศึกษา ปัญหาการจัดการของผู้เลี้ยงโคเนื้อ พบว่า ด้านการผลิตในเรื่องแม่โคผสมพันธุ์ติดยากและขาดพ่อโคพันธุ์ดี และด้านการผสมพันธุ์ในเรื่องแม่โคแสดงอาการเป็นสัดไม่ชัดเจนและการติดต่อเจ้าหน้าที่เพื่อไปผสมเทียม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (ปานฉัตร อาการักษ์ และ กัสมา กาซ็อน, 2560)

3. แนวทางการส่งเสริมการขยายสายพันธุ์วัวชนในชุมชน กรณีศึกษา: ชุมชนหนองเพ็งกรอ ตำบลเสื่อหึ่ง อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช 1) แนวทางการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน พบว่า การขยายพันธุ์วัวชนในชุมชนทำให้เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น สร้างอาชีพให้กับคนในชุมชน มีการสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านในหลายส่วนด้วย เช่น ผู้ที่ปลูกหญ้าเลี้ยงวัวขาย ชาวบ้านที่รับจ้างเลี้ยงวัว ร้านขายอุปกรณ์เกี่ยวกับวัวชน 2) แนวทางการส่งเสริมกลุ่มอาชีพ มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มอาชีพในชุมชน เพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มอาชีพ มีการอบรมความรู้เกี่ยวกับการขยายพันธุ์วัวชน การผสมเทียม เป็นต้น 3) แนวทางการส่งเสริมสายพันธุ์วัวชน มีการรักษาสายพันธุ์วัวชนแท้ ๆ ของพื้นที่ไว้ เพื่อขยายพันธุ์ไปโดยไม่มีการสายพันธุ์อื่นผสม โดยให้เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์มาช่วยพัฒนาสายพันธุ์ โดยการผสมเทียม หรือการใช้พ่อพันธุ์ในการผสม มีการเก็บน้ำเชื้อของวัวชนที่มีสายเลือดนุกู้ เพื่อเป็นเอกลักษณ์และสายพันธุ์ของชุมชน 4) แนวทางการสืบทอดองค์ความรู้การผสมพันธุ์วัวชน มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้และขยายสายพันธุ์วัวชน เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ ส่งเสริมกีฬาวัวชนเพื่อใช้เป็นกลยุทธ์ในการอนุรักษ์สายพันธุ์วัวชน และให้ความสำคัญต่อสายพันธุ์วัวพื้นเมืองแท้ ควรมีการศึกษาสำรวจพันธุ์ สายพันธุ์วัวพื้นเมือง ในภูมิภาคต่าง ๆ รวบรวมทำเป็นหนังสือ เพื่อสร้างองค์ความรู้ เอกลักษณ์ของวัวที่ดีลักษณะเด่น ๆ ของแต่ละพันธุ์รวมกัน เป็นแหล่งเรียนรู้ ดังที่การศึกษาแนวทางการเลี้ยงวัวด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนบ้านนาเปอะ ตำบลชาติตระการ อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก พบว่า บ้านนาเปอะมีการเลี้ยงวัวด้วยภูมิปัญญาของชาวบ้านที่ได้สืบทอด

ทอดกันมาเป็นเวลาหลายชั่วอายุคน ด้วยการอาศัยธรรมชาติป่าเขาเป็นสถานที่ที่ปล่อยให้วัวใช้เป็นแหล่งหากิน สิ่งซึ่งชาวบ้านได้จากการเลี้ยงวัวบนเขาทำให้เกิดเป็นรายได้หลักที่สามารถนำมาใช้จ่ายในครอบครัวและใช้หนี้ที่กู้ยืมจากกองทุนหมู่บ้าน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ หรือแหล่งทุนอื่น ๆ ได้การเลี้ยงวัวบนเขายังทำให้ชาวบ้านมีเวลาในการประกอบอาชีพอื่นเพราะไม่ต้องเฝ้าเลี้ยงวัวทุกวันเหมือนการเลี้ยงวัวในพื้นที่ราบ วัวตัวเมียจะตกลูกให้เกือบทุกปี การขายวัวจะมีพ่อค้าเข้ามารับซื้อในหมู่บ้าน วัวที่ขายส่วนใหญ่จะเป็นวัวตัวผู้ที่มีขนาดใหญ่ การขายจะขึ้นอยู่กับความพอใจของเจ้าของวัวและพ่อค้าที่รับซื้อ ถ้าพ่อค้าให้ราคาไม่ดีเจ้าของวัวก็จะยังไม่ขาย ซึ่งเป็นอำนาจการต่อรองที่ขึ้นอยู่กับเจ้าของวัว นับได้ว่าบ้านนาเปอะ คนวัว ป่าเขาสามารถอยู่ร่วมกัน พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เป็นระบบเช่นนี้ มาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน (ไพศาล ธีรวงษ์ และคณะ, 2548)

สรุปและข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงวัวชน 1.1) เกษตรกรควรให้ความรู้แก่ผู้ที่มีความสนใจในขยายสายพันธุ์วัวชนในชุมชน 1.2) เกษตรกรควรมีการแก้ปัญหาในการขยายสายพันธุ์วัวชนในชุมชนได้ถูกต้องตามวิธีการ 1.3) เกษตรกรควรศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการผลิตผสมเทียมเพื่อพัฒนาสายพันธุ์วัวชน 2) ข้อเสนอแนะต่อชุมชน 2.1) ควรจัดให้มีการจัดกลุ่มขยายสายพันธุ์วัวชนภายในชุมชนเพื่อพัฒนาและอนุรักษ์สายพันธุ์วัวชน 2.2) สนับสนุนให้เยาวชนมีอาชีพเสริมสามารถสร้างรายได้ให้แก่ตัวเองโดยการทำแปลงหญ้าขาย หรือว่ารับจ้างเลี้ยงวัวชน 3) ข้อเสนอแนะต่อภาครัฐ 3.1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น อบต. และปศุสัตว์จังหวัด ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสายพันธุ์วัวชนรวมถึงการดูแลสุขภาพ และโรคของวัวชนด้วย 3.2) ควรมีหน่วยงานภาครัฐมาให้ความรู้ในเรื่องการพัฒนาสายพันธุ์วัวชน 3.3) ควรจัดให้มีหน่วยงานเข้ามาให้ความรู้ในการเลี้ยงวัวชน 4) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป 4.1) ควรศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับวัวชนในชุมชน กรณีศึกษา: ชุมชนหนองเพ็งกรอ ตำบลเสือหึง อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช 4.2) ควรศึกษาการอนุรักษ์สายพันธุ์วัวชนในชุมชน กรณีศึกษา: ชุมชนหนองเพ็งกรอ ตำบลเสือหึง อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช 4.3) ควรศึกษาการพนันวัวชนในชุมชน กรณีศึกษา: ชุมชนหนองเพ็งกรอ ตำบลเสือหึง อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาเรื่อง การขยายสายพันธุ์วัวชนในชุมชน: กรณีศึกษา ชุมชนหนองเพ็งกรอ ตำบลเสือหึง อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เพราะได้รับความช่วยเหลือแนะนำจากผู้มีพระคุณหลายฝ่าย ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.จิตติมา ดำรง

วัฒนธรรม ประชานที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาให้ข้อเสนอแนะ ตลอดจนให้การช่วยเหลือตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ รวมทั้งให้ความรู้ชี้แนะแนวทางอันเป็นผลให้สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.เดโช แชน้ำแก้ว และอาจารย์ อุดมศักดิ์ เดโชชัย กรรมการสอบสารนิพนธ์ ที่ได้แนะนำช่วยเหลือเพิ่มเติมทำให้สารนิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ที่ให้ข้อมูลทุกท่านที่ได้กรุณาตอบแบบสัมภาษณ์ และข้อเสนอแนะอื่น ๆ จนทำให้สารนิพนธ์นี้สำเร็จ คุณความดี และประโยชน์อันพึงมีของสารนิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบแต่บิดามารดา และญาติพี่น้องในครอบครัวอันเป็นที่รักยิ่ง รวมทั้งขอขอบพระคุณ เพื่อน ๆ ทุกคนที่ได้ให้ความช่วยเหลือให้คำปรึกษา และเป็นกำลังใจที่ดีแก่ผู้วิจัยเสมอมา จนทำให้สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จ ขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

บรรณานุกรม

- จรรย์ จันทลักษณ์ และผกาพรรณ สุกุลมัน. (2543). วัวชนกับคนใต้. กรุงเทพมหานคร: สถาบันสุวรรณวจากกสิกรรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ปนัดดา ทองศรีจันทร์. (2557). ชนวัว - วัฒนธรรมภูมิปัญญาภาคใต้. เรียกใช้เมื่อ 13 พฤษภาคม 2564 จาก <https://sites.google.com/site/looknampattalung/phumipayya-ni-dan-kila-kar-la-len/chn-waw>
- ปานฉัตร อารักษ์ และ กัสมา กาซ้อน. (2560). ความเสี่ยงจากการลงทุนและปัญหาของผู้เลี้ยงโคเนื้อ ตำบลแม่ข้าวต้ม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. วารสารบัญชีปริทัศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 2(มกราคม-มิถุนายน 2560), 63-74.
- พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์. (2557). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 131 ตอนที่ 87 ก หน้า 4 (26 ธันวาคม 2557).
- ไพศาล ธีรวงษ์ และคณะ. (2548). การศึกษาแนวทางการเลี้ยงวัวด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนบ้านนาเปอะ ตำบลชาติตระการ อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- มงคล เตชะกำพูน และสุพิชฌาย์ แก้วมา. (2560). วัวชน วัฒนธรรมแดนใต้ มุมมองของนักวิชาการด้านระบบสืบพันธุ์. เรียกใช้เมื่อ 13 พฤษภาคม 2564 จาก <http://www.inewhorizon.net/southern-culture/>
- รงค์ บุญสวยขวัญ. (2559). การเมืองของการพนันวัวชนภาคใต้. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 8(2), 20-30.
- ศศิธร บุญคงแก้ว. (2561). ระบบการเลี้ยงวัวชนในภาคใต้. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยและพัฒนา การผลิตกระบือและโค สถาบันสุวรรณวจากกสิกรรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.